

YTTRANDE

2014-02-11

Skr. 2013/14: Biståndspolitisk Plattform

Utrikesdepartementet

103 39 Stockholm

Sammanfattning

Vi är mycket positiva till den tydliga prioriteringen av, och målsättningen om, tillgång till vatten och sanitet under delmål 4, förbättrad grundläggande hälsa. Dock kommer satsningar på att öka människors tillgång till rent vatten och grundläggande sanitet även bidra till ytterligare av de biståndspolitiska delmål som återfinns i plattformen och detta skulle kunna förtydligas. Utöver delmål 4 är tillgången till vatten och sanitet även betydelsefull för framsteg inom framför allt delmål 1 (där särskilt jämställdhet), delmål 2 (där särskilt utbildning) och delmål 3 (där särskilt stärkt motståndskraft samt hållbara städer). Vi har i våra kommentarer fokuserat på hur målsättning 3 under delmål 4 kan utvecklas för att bli tydligare och mer relevant för att minska de huvudsakliga faktorer som idag ligger bakom att människor saknar tillgång till vatten och sanitet. Detta skulle kunna ske genom;

- **Att målsättning 3 under delmål 4 (stycke 5.4 och 5.4.3) utökas till att lyda; 'förbättrad tillgång till rent vatten, grundläggande sanitet och hygien i hushåll, skolor och hälsokliniker'.** Vatten, sanitet och hygien är viktiga komponenter för minskad barnadödlighet samt av största vikt för kvinnor och flickor under hela livscykeln och påverkar deras hälsa, möjlighet till utbildning, värdighet och säkerhet. Inte bara tillgången i hushållet är viktig, utan även i skolan och på hälsokliniker. Vi vill därför se en ambitiösare skrivning av målsättningen.
- **Att det i plattformen uttalas en ambition om att biståndet ska stödja och bidra till effektiva och tillförlitliga nationella system och sektorer för att leverera hållbara och rättvisa vatten och sanitetstjänster.** Detta innebär bland annat att stödja insatser som stärker system för hantering av statistik och data, för att bidra till resultatorienterad styrning, uppföljning och tydligare mekanismer för att följa upp vad som görs nationellt och lokalt och hur vatten och sanitet kan tillhandahållas rättvist och hållbart, även till de allra fattigaste. Det kräver även att stöd riktas till arbete för ökad transparens i sektorn, och att stödja organisationer i civila samhället som bidrar till att stärka människors kunskap om sina rättigheter och dialog mellan myndigheter och samhällen kring rätten och tillgången till vatten och sanitet.

DETALJERADE KOMMENTARER

3.1 En värld i förändring

Under stycket om att barn fortfarande dör av orsaker som hade kunnat förhindras kan exempelvis nämnas infektionssjukdomar som diarré och lunginflammation, som tillsammans står för 29% av dödsfallen hos barn under 5 år och orsakar runt 2 miljoner barns död varje år.

5.1 Delmål 1: Stärkt demokrati och jämställdhet, ökad respekt för mänskliga rättigheter och frihet från förtryck

I samband med stycket om vikten av att stärka fattiga människors möjligheter att utkräva sina ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, skulle vi vilja se att skrivelsen även nämner rätten till vatten och sanitet.

5.2.1 Förbättrad tillgång till utbildning av god kvalitet

För att säkerställa att barn som lever i fattigdom, särskilt flickor, kan slutföra och tillgodogöra sig sin utbildning, spelar vatten, sanitet och hygien en avgörande roll, vilket kan nämnas under detta delmål. Att inte ha en toalett, vatten eller en plats att tvätta händerna i skolan har grava effekter på barns tillgång till utbildning. Särskilt för tonårsflickor blir närvaro ett problem när de får sin menstruation. Avsaknaden av toaletter eller separata toaletter i skolor gör att flickor stannar hemma från skolan under mensen eller bara deltar sporadiskt och i vissa fall slutar helt. Vidare är lärare mindre benägna att vilja undervisa i en skola utan sanitära eller hygieniska faciliteter, vilket i sin tur påverkar kvaliteten på undervisningen. Vidare påverkas barns möjlighet till utbildning av deras hälsa, för vilken vatten, sanitet och hygien i hemmet och i skolan är av avgörande betydelse. Diarré är andra vanligaste dödsorsaken för barn under fem år globalt. Nio av tio fall av diarré kan förhindras genom rent vatten, sanitet och hygien. Även maskinfektioner slår hårt mot barns hälsa. Barn i skolåldern har den högsta förekomsten av dessa i Afrika och Asien, där mellan 55 % och 65 % av barnen i ålder fem till nio år är infekterade med inälvsmask. Samtliga av de årliga fallen av angrepp orsakas av bristande sanitet och hygien. Att minska antalet episoder av diarré och maskinfektioner bidrar därmed till att barn i högre utsträckning kan ta sig till skolan. Det bidrar också till bättre näringsupptagningsförmåga, vilket har en positiv inverkan på närvaro, kognitiv förmåga och livslängd. När vatten saknas nära eller i hemmet så är det framförallt flickor och kvinnor som tillbringar timmar per dag med att sörja för familjens vatten, flickor så unga som 10 år kan vara ansvariga.

5.3.1 Stärkt motståndskraft mot klimatförändringar, miljöpåverkan och naturkatastrofer samt minskad påverkan på miljö och klimat

I katastrofriskreducerande arbete är det viktigt att hitta former för hur den lokala motståndskraften hos människor och samhällen mot skadeverkningar av katastrofer kan stärkas, samt i större utsträckning hantera de underliggande orsakerna till risk. Svenskt bistånd kan här bl.a. stödja kapacitetsutveckling av lokala samhällen, institutioner/myndigheter och riskgrupper. Det finns effektiva sätt att arbeta och stärka motståndskraften hos de mest utsatta människorna, t.ex. genom Community Based Water Resource Management. Förbättrad tillgång till rent vatten och sanitet

bidrar även till att minska människors sårbarhet och ökar samhällets möjligheter att hantera allt mer extrema klimatförhållanden. Vidare så är satsningar på hållbara system för vatten och sanitet även av största vikt för att bekämpa matkriser och bidra till att öka matsäkerheten. Sanitetssystem är bl.a. viktiga källor för energi och producerar närsalter som kan användas för förbättrade resultat i jordbruk.

5.4 Delmål 4: Förbättrad grundläggande hälsa

Vatten, sanitet och hygien är avgörande komponenter för minskad barnadödlighet samt av största vikt för kvinnor och flickor under hela livscykeln och påverkar deras hälsa, värdighet och säkerhet. Inte bara tillgången i hushållet är viktig, utan även i skola och på hälsokliniker. Vi vill därför se en ambitiösare skrivning av målsättningen, till att omfatta tillgång till vatten, sanitet och hygien i hushåll, skolor och hälsokliniker. Detta för att i största möjliga mån bidra till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

5.4.1. Förbättrad tillgång till SRHR samt minskad utsatthet för HIV/AIDS

Tillgång till vatten, sanitet och hygien är av största vikt för att förbättra hälsan hos kvinnor under graviditet, förlossning och eftervård, med direkta positiva effekter för nyföddas överlevnad och hälsa. Mer måste göras för att säkerställa att vatten, sanitet och hygien finns där kvinnor föder, oavsett om det är på hälsoklinik eller i hemmet, för att minska risken för infektioner hos mödrar och nyfödda. Att arbeta med att förbättra tillgången till vatten, sanitet och hygien i hushållen är viktigt för hälsan hos de fattigaste kvinnorna och deras nyfödda, då det är i hemmiljö som dessa i högst utsträckning föder.

5.4.2 Förbättrad överlevnad och mer hälsosamma liv främst för kvinnor och barn

Om målsättningen är förbättrad överlevnad och hälsosamma liv för kvinnor och barn så finns det stora vinster att göra i att närmare integrera hälsosektorn med andra sektorer av avgörande betydelse för folkhälsan, till exempel vatten, sanitet och hygien¹. Därtill är att öka tillgången till sanitet, god hygien och vatten i hushåll, skolor och på hälsokliniker en grundförutsättning för bättre hälsa hos kvinnor och barn och avgörande för att eliminera förebyggbara dödsfall hos barn, från t.ex. diarré, lunginflammation och undernäring. Enligt WHO så står bristande tillgång till vatten, sanitet och hygien bakom en tiondel av den globala totala sjukdomsburden².

Trots viss framgång vad gäller barnadödlighet så är infektionssjukdomar som diarré, lunginflammation och relaterade faktorer som undernäring fortfarande det största hotet mot barns överlevnad och hälsa. Diarré är den näst vanligaste dödsorsaken för barn under fem år globalt. WHO uppskattar att cirka 90% av diarrésjukdomsburden orsakas av bristande tillgång till vatten, sanitet och hygien. Varje år beräknas över 700 000 barn dö av diarrésjukdomar orsakade av brist på rent vatten, sanitet och hygien. Upprepade episoder av diarré hos barn göra dem mottagligare för lunginflammation, den främsta orsaken dödsfall för barn under 5 år globalt och ett viktigt mål för

¹ Detta har bland annat förespråkats av 'The Partnership for Maternal, Newborn and Child Health' och erkänns i FN's 'The Global Strategy on Women's and Children's Health' som en kostnadseffektiv och bevisat viktig folkhälsoinsats.

² WHO 2008 Safer Water Better Health: http://whqlibdoc.who.int/publications/2008/9789241596435_eng.pdf

globala immuniseringsinitiativ. Tillsammans så står diarré och lunginflammation för 29% av dödsfallen hos barn under fem år och orsakar 2 miljoner barns död varje år .

WHO & UNICEF la under 2013 fram en ny global strategi och handlingsplan för att på ett integrerat sätt förebygga och hantera lunginflammation och diarré; "The Global Action Plan on Pneumonia and Diarrhea" (GAPD). I handlingsplanen visar man vad som krävs för att avsevärt minska barnadödligheten som orsakas av två av de ledande dödsorsakerna för barn, lunginflammation och diarré. GAPD uppmanar givare och myndigheter att arbeta integrerat med dessa två ledande orsaker till barns död för att rädda fler liv, då de bestämmande faktorerna ofta är desamma.

För att komma framåt i arbetet med att minska förebyggbara orsaker till dödsfall hos barn under fem år, måste vi i högre utsträckning möta tillgången till dessa allra mest grundläggande komponenter för barns överlevnad och hälsa. Ett starkt rättighetsarbete, politisk prioritering och ökade resurser krävs. Insatser för vatten, sanitet och hygien tillsammans med övriga åtgärder som vaccin kan ingå i en övergripande satsning för att eliminera förebyggbara dödsfall hos barn.

För att öka kvinnors möjligheter till hälsosamma liv är tillgången till vatten, sanitet och hygien viktigt. Att sakna tillgång till en toalett nära sitt hem innebär stora risker för kvinnor och flickor och har stora konsekvenser för deras hälsa. När toaletter saknas i direkt anslutning till människors bostäder ökar risken för trakasserier, attacker och våldtäkter, samt känslor av skam och förödmjukelse. Kvinnor tar därför till desperata strategier, t.ex. att undvika att dricka och äta, vilket i samband med höga temperaturer ger konsekvenser som uttorkning, urinfektioner samt andra hälsoproblem som matsmältningsbesvär, undernäring, magont, förlust av aptit och allmän smärta. Att hantera sin menstruation i frånvaro av en säker toalett, eller vatten, är både en hälsorisk och en ovärdig situation.

5.4.3 Förbättrad tillgång till rent vatten och grundläggande sanitet

Sveriges stöd till vatten och sanitet kan göra skillnad för människor som lever i fattigdom och förtryck genom att bidra till förverkligandet av rätten till vatten och sanitet samt verka för universell tillgång till dessa rättigheter. Insatser bör prioriteras där vatten, sanitet och hygien tillhandahålls hållbart och rättvist, med hänsyn tagen till de fattigaste och mest marginaliserade grupperna. Önskvärt vore att det i plattformen uttalas en ambition om att biståndet ska stödja och bidra till effektiva och tillförlitliga nationella system och sektorer för att leverera hållbara och rättvisa vatten och sanitetstjänster. Detta innebär bland annat att stödja insatser som stärker system för hantering av statistik och data, för att bidra till resultatorienterad styrning, uppföljning och tydligare mekanismer för att följa upp vad som görs nationellt och lokalt och hur vatten och sanitet kan tillhandahållas rättvist och hållbart, även till de allra fattigaste. Det kräver även att stöd riktas till arbete för ökad transparens i sektorn, och att stödja organisationer i civila samhället som bidrar till att stärka människors kunskap om sina rättigheter och dialog mellan myndigheter och samhällen kring rätten och tillgången till vatten och sanitet.